

AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

POZYSKIWANIE ŚRODKÓW UNIJNYCH PRZEZ PRODUCENTÓW ROLNYCH W POLSCE W RAMACH DZIAŁANIA 132 PROW 2007-2013

Elżbieta Goryńska-Goldmann, Monika Wojcieszak

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

Abstrakt. Celem artykułu była analiza aktywności producentów rolnych w Polsce realizujących działanie 132 „Uczestnictwo rolników w systemach jakości żywności” w latach 2009-2011, w ramach PROW 2007-2013. Na poziomie wspólnotowym do uznanych systemów jakości żywności zalicza się takie, jak: Gwarantowana Tradycyjna Specjalność, Chroniona Nazwa Pochodzenia, Chronione Oznaczenie Geograficzne i Produkcja ekologiczna. Na poziomie krajowym w ramach uznanych systemów wymienia się: Integrowaną produkcję, Jakość-Tradycja, *Quality Meat Program*, *Pork Quality System* i *Quality Assurances for Food Products*. W Polsce w latach 2009-2011 przyjęto 31 795 wniosków producentów rolnych ubiegających się o pomoc w ramach wybranych systemów jakości włączonych do działania 132. Wystąpiły różnice w aktywności rolników w układzie województw. Pomoc udzielana producentom rolnym starającym się o wdrożenie systemu miała różne postacie, przy czym jej wielkość zależała od systemu, w jakim uczestniczyli. Najczęściej producenci ubiegali się o pomoc w ramach Produkcji ekologicznej i Integrowanej produkcji. Brak było zainteresowania takimi systemami, jak: Gwarantowana Tradycyjna Specjalność oraz Jakość-Tradycja.

Słowa kluczowe: producenci rolni, gospodarstwo rolne, PROW, systemy jakości żywności

WSTĘP

Polscy rolnicy mogą otrzymać pomoc w postaci dofinansowania ze środków unijnych poprzez uczestnictwo w różnych programach. Odpowiednie wykorzystanie unijnego finansowania niewątpliwie wpływa na polskie rolnictwo i obszary wiejskie.

Zwiększa się liczba miejsc pracy na obszarach wiejskich, następuje powiększanie skali wielkości gospodarstw i skali produkcji oraz zróżnicowanie ich struktur wewnętrznych, głównie na obszarach o niedostatku podaży ziemi. Programy unijne pobudzają przedsiębiorczość i aktywność gospodarczą mieszkańców zamieszkujących obszary wiejskie [Strategia rozwoju... 2005].

Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR) na terenie kraju realizuje między innymi działanie 132 „Uczestnictwo rolników w systemach jakości żywności” przypisane do osi I Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) 2007-2013 (program rozpoczęty w 2007 roku, finansowany w ramach UE). Działanie to ma istotną wartość w Polsce, ponieważ projektów o takim charakterze do tej pory było niewiele, a efekty udziału np.: producentów rolnych w systemach jakości są słabo rozpoznane. Na poziomie krajowym funkcjonuje jedynie program MRiRW: „Poznaj Dobrą Żywność”, którego zadaniem jest promowanie zdrowej, ekologicznie wytworzonej żywności. Producenci rolni uczestniczący we wspomnianym programie otrzymują strumień pomocy, którego zadaniem jest poprawa jakości produkcji oraz produktów rolnych przeznaczonych do spożycia [O systemach jakości... 2011, s. 8].

MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE I METODYKA

Celem artykułu była analiza wykorzystania środków przez producentów rolnych w kraju w ramach ich uczestnictwa w systemach jakości, w pierwszych latach realizacji PROW, tj. w latach 2007-2013. Materiał badawczy stanowią dane pochodzące z WOR ARiMR¹, dotyczące wniosków złożonych przez gospodarstwa rolne w latach 2009-2011 o dofinansowanie w ramach działania 132, realizowanego w ramach PROW 2007-2013. Nabory wniosków były prowadzone od 15 kwietnia 2009 roku do 31 grudnia 2011 roku. Przedmiot badawczy stanowiła analiza aktywności polskich producentów rolnych. W artykule posłużono się metodą opisową i tabelaryczną statystycznej analizy danych.

ISTOTA DZIAŁANIA 132 „UCZESTNICTWO ROLNIKÓW W SYSTEMACH JAKOŚCI ŻYWNOSCI”

Głównymi odbiorcami działania 132 są producenci rolni, wytwarzający produkty rolne w oparciu o wspólnotowe oraz krajowe systemy jakości żywności. Zadaniem działania 132 jest wspieranie producentów rolnych wytwarzających produkty dobrej jakości, poprawa jakości produkcji oraz poprawa jakości produktów rolnych przeznaczonych do spożycia przez ludzi [Jakość, która się opłaca... 2012]. Wnioski w działaniu 132 składa się dwufazowo, gdzie w pierwszej fazie wypełnia się składany wniosek o przyznanie pomocy w odpowiednim Oddziale Regionalnym ARiMR. Druga faza rozpoczyna się w momencie otrzymania pozytywnej decyzji przyznającej pomoc oraz jej uprawomocnienia. Wówczas producent składa wnioski o płatność przez pięć kolejnych lat od uprawomocnienia się decyzji o przyznaniu pomocy. Producent rolny w terminie

¹ Wielkopolski Oddział Regionalny Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (WOR ARiMR).

180 dni od dnia upływu tzw. „okresu pomocy”, którego dany wniosek dotyczył, składa wniosek o płatność. Każdy wniosek o płatność rolnik składa za miniony, tzw. „okres pomocy”, obejmujący kolejne 12 miesięcy, liczone od dnia wydania certyfikatu lub świadectwa jakości, którego kopia została dołączona do wniosku o przyznanie pomocy, od dnia złożenia wniosku o przyznanie pomocy lub zgłoszenia do wojewódzkiego inspektora ochrony roślin i nasiennictwa zamiaru prowadzenia integrowanej produkcji, którego kopia została dołączona do wniosku o przyznanie pomocy (dotyczy IP²). Pomoc udzielana producentom rolnym ma różne postacie³, przy czym jej wielkość zależy od systemu w jakim uczestniczy beneficjent. Istotne znaczenie podczas ubiegania się o pomoc ma przedstawienie informacji o produkcie objętym systemem jakości⁴. Roczna kwota udzielanej pomocy (górną granicą), jaką mógł otrzymać producent wynosiła: Gwarantowana Tradycyjna Specjalność (GTS), Chroniona Nazwa Pochodzenia (ChNP) i Chronione Oznaczenie Geograficzne – 3200 zł, Produkcja ekologiczna – 996 zł, Integrowana produkcja – 2750 zł⁵, Jakość-Tradycja – 1470 zł.

WSPÓLNOTOWE I KRAJOWE SYSTEMY JAKOŚCI ŻYWNOSCI

Poniżej dokonano krótkiego opisu wspólnotowych i krajowych systemów jakości wyszczególnionych w ramach działania 132.

² Integrowana produkcja (IP). Produkcja w systemie IP jest prowadzona w oparciu o szczególne metodyki zatwierdzone przez Głównego Inspektora Ochrony Roślin i Nasiennictwa. Produktami IP są produkty nie przetworzone pochodzenia roślinnego. Dla tych produktów zostały opracowane i zaakceptowane metodyki produkcji. Przygotowane metodyki obejmują m.in. następujące produkty: agrest, borówkę wysoką, brzoskwinie i morele, cebulę, gruszkę, jabłko, kapustę głowiastą, marchew, ogórek gruntowy, porzeczkę czarną i czerwoną, śliwkę, wiśnię, ziemniak, kukurydzę, pomidor gruntowy oraz rzepak [Uczestnictwo rolników... 2009].

³ Pomoc jest udzielana m.in. w zakresie:

– zwrotu kosztów kontroli, po których przeprowadzeniu wydaje się: Certyfikat zgodności lub świadectwo jakości handlowej produktów wytwarzanych w ramach systemów: GTS, Chnp-ChOG, Certyfikat produkcji ekologicznej, Certyfikat potwierdzający stosowanie integrowanej produkcji (koszty poniesione na uzyskanie zaświadczeń o nieprzekroczeniu w roślinach i produktach roślinnych dopuszczalnych poziomów pozostałości środków ochrony roślin, metali ciężkich itd. oraz kosztów kontroli, których konieczność przeprowadzenia wynika bezpośrednio z metodyk integrowanej produkcji, a które dotyczą np. pobierania próbek gleby, liści), Certyfikat zgodności potwierdzający, że produkty zostały wytworzone zgodnie z specyfikacją systemu Jakość-Tradycja;

– składek poniesionych na rzecz grupy producentów,

– zakupu specjalistycznych publikacji na temat np.: prowadzenia produkcji integrowanej [Jakość, która się opłaca... 2011].

⁴ Produktami wytwarzanymi w ramach systemów jakości żywności są: mięso świeże i podroby, produkty wytwarzane na bazie mięsa (podgotowane, solone, wędzone), sery, oleje i tłuszcze (masło, margaryna, oleje), owoce, warzywa i zboża świeże lub przetworzone, napoje wytwarzane z ekstraktów roślinnych, świeże ryby, małże i skorupiaki oraz produkty wytwarzane z nich, pozostałe produkty pochodzenia zwierzęcego (np. jaja, produkty mleczne z wyłączeniem masła) lub inne.

⁵ W tym 750 zł koszty składki na rzecz grupy producentów, zakupu publikacji na temat IP czy pułapek lepowych feromonowych.

W grupie wspólnotowych systemów jakości do rejestru GTS dopuszcza się produkty, które posiadają „specyficzny charakter”, a więc cechę lub zespół cech, które odróżniają go od innych produktów do niego podobnych lub należących do tej samej kategorii [Rozporządzenie Rady... 2006]. Dany produkt posiada tradycyjny charakter, jeśli został wyprodukowany z użyciem tradycyjnych surowców, charakteryzuje się specjalnym tradycyjnym składem lub określonym specyficznym sposobem produkcji [Charakterystyka... 2009].

Kolejnym wspólnotowym systemem jakości żywności jest rejestr ChNP i ChOG. Podstawowa różnica między ChNP a ChOG opiera się na trzech elementach [Charakterystyka... 2009]:

- sile związku danego produktu z miejscem jego pochodzenia,
- ChNP można otrzymać tylko i wyłącznie operując na danym obszarze geograficznym,
- ChOG można rejestrować na podstawie reputacji wyrobu.

ChNP otrzymuje wyrób, którego nazwa produktu wykorzystuje nazwę regionu, konkretnego miasta, gdzie dany produkt jest wytwarzany. Wytwarzanie surowców, produkcja wyrobu i jego przygotowanie do sprzedaży, a więc cały cykl produkcyjny, odbywa się na obszarze, do którego odnosi się nazwa. Jakość wyrobu lub jego cechy swoiste powinny być związane z otoczeniem geograficznym i właściwymi dla niego czynnikami naturalnymi oraz ludzkimi, gdzie określony produkt jest produkowany. Jakość produktu powinna być efektem jego pochodzenia [Rozporządzenie Rady... 2006].

ChOG posiadają produkty, których nazwy odnoszą się do określonych regionów, konkretnego miejsca, lub gdzie dany produkt jest wytwarzany. Aby dany produkt został wpisany do ChOG, jest wymagane, aby co najmniej jeden (a nie wszystkie) z etapów całego procesu produkcyjnego odbywał się na obszarze, do którego nawiązuje nazwa. Dzięki ChOG produkty takie charakteryzują się szczególną specyficzną jakością i cieszą się dobrą reputacją [Rozporządzenie Rady... 2006].

Często wykorzystywanym przez rolników wspólnotowym systemem jakości żywności jest produkcja ekologiczna produktów rolnych. Według Rozporządzenia Rady Wspólnoty Europejskiej nr 834/2007 produkcja ekologiczna⁶ jest ogólnym systemem zarządzania gospodarstwem i produkcji żywności [Rozporządzenie Rady... 2007], a celem wspólnotowych ram prawnych regulujących ten sektor produkcji jest zagwarantowanie uczciwej konkurencji oraz poprawa funkcjonowania rynku produktów ekologicznych.

Na poziomie krajowym do uznanych systemów jakości są zaliczane: Integrowana produkcja oraz Jakość-Tradycja. O nadanie krajowego systemu jakości żywności dotyczącej IP może się ubiegać producent prowadzący produkcję roślin, z zastosowaniem integrowanej ochrony roślin oraz wykorzystujący w sposób zrównoważony postęp

⁶ Produkcja ekologiczna jako system łączy korzystne dla środowiska praktyki: wysoki stopień różnorodności biologicznej, ochronę zasobów naturalnych, stosowanie wysokich standardów dotyczących dobrostanu zwierząt i metodę produkcji odpowiadającą wymaganiom konsumentów preferujących wyroby wytwarzane z użyciem substancji naturalnych i naturalnych procesów. Funkcje społeczne ekologicznych metod wiążą się z dostarczaniem towarów na specyficznym rynku kształtowanym przez popyt na produkty ekologiczne, a także z działaniem w interesie publicznym (poprzez przyczynienie się do ochrony środowiska, dobrostanu zwierząt i rozwoju obszarów wiejskich) [Rozporządzenie Rady... 2007].

techniczny i biologiczny w uprawie, ochronie roślin i nawożeniu, zwracający szczególną uwagę na ochronę środowiska i zdrowie ludzi. IP polega na ograniczeniu do minimum stosowania środków ochrony roślin, tak aby populacja szkodliwych organizmów nie powodowała strat lub szkód [Ustawa... 2004].

W przypadku systemu Jakość-Tradycja produkty muszą być wyprodukowane z użyciem naturalnych surowców, gdzie za naturalny surowiec uważa się surowiec pochodzący z gospodarstwa ekologicznego lub stosującego Dobrą Praktykę Rolniczą i Dobrą Praktykę Hodowlaną z wyłączeniem GMO, a surowce użyte do produkcji muszą być w pełni identyfikowalne (*Traceability*). Dodatkowo produkty takie powinny posiadać następujące atrybuty: tradycyjny skład i sposób wytwarzania, szczególną jakość wynikającą z ich tradycyjnego charakteru lub wyrażającą ich tradycyjny charakter, szczególną jakością lub reputacją odróżniającą je od produktów należących do tej samej kategorii [Regulamin... 2008].

W ostatnich latach w Polsce trwają prace na systemami jakości dla różnych produktów. Przykładem są systemy: *Quality Meat Program* (QMP), *Pork Quality System* (PQS) i *Quality Assurances for Food Products* (QAFP). System QMP, określany pierwszym krajowym systemem jakości żywności, gwarantuje jakość mięsa wołowego. System ten jest trzecim krajowym systemem jakości żywności⁷. Komisja Europejska wyraziła zgodę na wpisanie QMP do PROW 2007-2013 [Rozporządzenie Ministra... 2008]. Powyższy system został włączony do działania 132 od sierpnia 2012 roku [Rozporządzenie Ministra... 2012]. Z kolei system PQS dotyczy mięsa wieprzowego dobrej jakości, a system QAFP jest systemem multiproduktowym i ma zapewnić jakość oraz bezpieczeństwo w całym łańcuchu produkcyjnym. Systemy te zostały uznane za krajowe systemy jakości żywności na podstawie decyzji MRiRW z 2009 roku⁸. Systemy te nie są włączone do działania 132.

LICZBA WNIOSKÓW

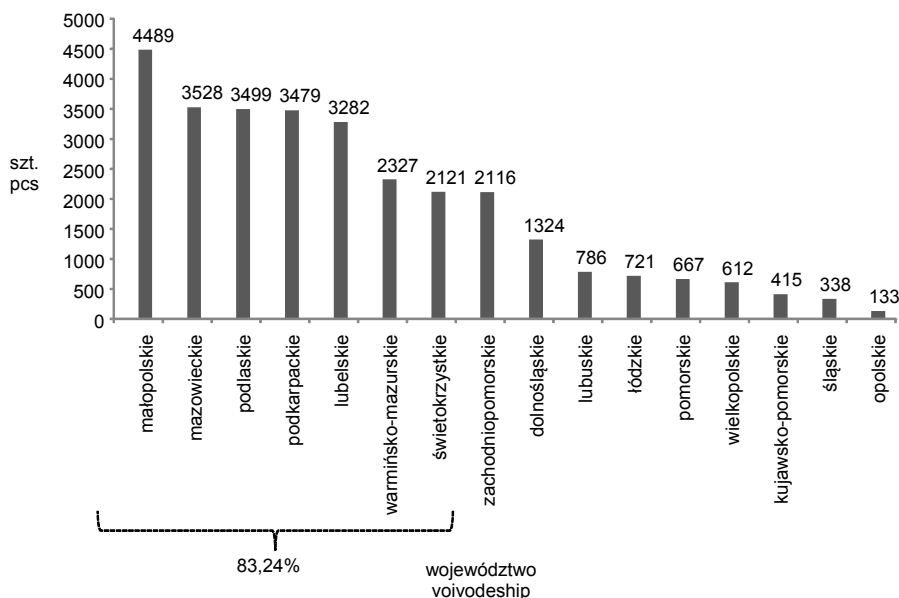
W Polsce w latach 2009-2011 przyjęto łącznie 31 795 wniosków w ramach działania 132 „Uczestnictwo rolników w systemach jakości żywności” (odpowiednio: w 2009 roku – 9749, w 2010 roku – 17 477 i w 2011 roku – 4569). Wymagań proceduralnych nie spełniło 6,16% (1 958 producentów rolnych), w tym decyzję negatywną otrzymało 4,74% beneficjentów (1507 wniosków), co wynikało najczęściej z braku wymaganej dokumentacji, braku numeru ewidencyjnego lub z tego, że rolnik korzystał już z dofinansowania PROW, ale w ramach działania renty strukturalne. Decyzję pozytywną otrzymało 29 837 producentów rolnych, co stanowi 93,84% w stosunku do ogółu przyjętych wniosków w kraju. W całej Polsce w latach 2009-2011, w ramach analizowanego

⁷ *Quality Meat Program* – uznany za krajowy system jakości żywności na mocy decyzji MRiRW z dnia 20 października 2008 r. – informacja na stronie: www.minrol.gov.pl/pol/Wsparcie-rolnictwa-i-rybolowstwa/PROW-2007-2013 [dostęp: 27.02.2013]. W ramach tego systemu rolnicy mogą się ubiegać o kwotę pomocy w wysokości 2386 zł.

⁸ *Pork Quality System* – uznany za krajowy system jakości żywności na mocy decyzji MRiRW z 11 grudnia 2009 roku, w zakresie zeszytu branżowego, dotyczącego mięsa wieprzowego, natomiast system *Quality Assurances for Food Products* – na mocy decyzji z 13 stycznia 2011 roku w zakresie zeszytu branżowego, dotyczącego mięsa drobiowego.

działania, niewielki procent wnioskodawców (1,42%; 451 rolników) otrzymał decyzję o umorzeniu postępowania, które mogło być spowodowane wycofaniem wniosku przez samego producenta. Umorzone wnioski dotyczyły w głównej mierze chęci uczestnictwa w produkcji ekologicznej (1,23%) lub integrowanej produkcji (0,19%).

Aktywność polskich rolników była bardzo różna (rys. 1). Największy odsetek wniosków ubiegających się o uczestnictwo w ramach działania 132 pochodził z: małopolskiego (15,04%), mazowieckiego (11,82%), podlaskiego (11,72%), podkarpackiego (11,67%), lubelskiego (10,99%). Mniej niż 10% wniosków pochodził z województw: warmińsko-mazurskiego (7,80%), świętokrzyskiego (7,11%) i zachodniopomorskiego (7,09%). Zdecydowanie mniejsze zainteresowanie wykazali rolnicy z pozostałych województw: dolnośląskiego (4,45%), lubuskiego (2,63%), łódzkiego (2,42%), pomorskiego (2,24%), wielkopolskiego (2,05%), kujawsko-pomorskiego (1,39%) oraz śląskiego (1,13%). Znikome zainteresowanie wykazali rolnicy z opolskiego (0,45%). Można przypuszczać, iż taka sytuacja wynikała z braku dostatecznej wiedzy wśród rolników, oraz słabej promocji, specyfiki produkcji produktów w ramach analizowanego programu lub z obaw rolników związanych ze spełnieniem wymagań podczas składaniu wniosków.

Rys. 1. Liczba prawidłowych wniosków złożonych przez rolników o pomoc w ramach działania 132 w Polsce w układzie województw w latach 2009-2011

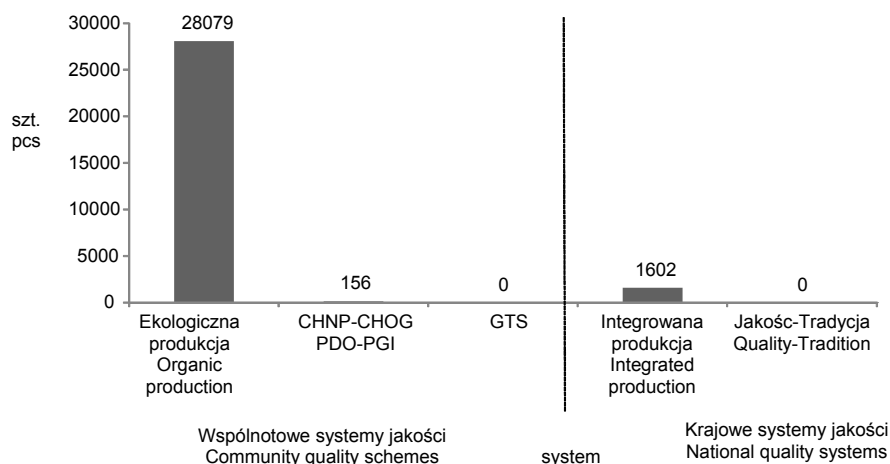
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych z ARiMR.

Fig. 1. Number of valid applications submitted by farmers for assistance under Measure 132 in Poland by voivodeship in 2009 to 2011

Source: own calculations based on data made available from ARMA.

SYSTEMY JAKOŚCI WYBIERANE PRZEZ POLSKICH ROLNIKÓW

Aby dokładniej poznać funkcjonowanie działania 132, przedstawiono, w jakich systemach jakości uczestniczyli producenci rolni (rys. 2).

Rys. 2. Liczba prawidłowych wniosków złożonych przez producentów rolnych w Polsce w ramach uczestnictwa w poszczególnych systemach jakości w latach 2009-2011
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych z ARiMR.

Fig. 2. Number of applications submitted by farmers in the participation in various quality schemes in 2009-2011

Source: own calculations based on data made available from ARMA.

Ponad 90% producentów rolnych ubiegających się o przyznanie pomocy w ramach działania 132 wybierało produkcję ekologiczną⁹, z czego najwięcej chętnych było w 2009 roku (63,33%). W 2010 roku złożono już tylko ponad 20%, a w 2011 roku – 13,70% wniosków. Duże zainteresowanie tym systemem można wiązać z faktem zwiększonej świadomości ekologicznej polskich konsumentów i coraz częstszym wyborem żywności ekologicznej [Wilk 2010]. Łuczka-Bakuła [2003] podkreśla, że jakość ekologiczna określa charakter produkcji żywności ze środowiskiem przyrodniczym i stanowi ważne kryterium wyboru dla zamożnych konsumentów w krajach wysoko rozwiniętych. Walory odżywcze tych produktów przewyższają jakość produktów masowych. Dodatkowo produkty ekologiczne muszą spełniać określone wymagania sanitarno-higieniczne, a główną zasadą produkcji tej żywności jest zapewnienie bezpieczeństwa dla zdrowia i życia konsumentów. Elementy te mogą się przyczyniać do zwiększenia aktywności producentów w zakresie wytwarzania produktów ekologicznych zgodnie z normami [O systemach jakości... 2011, s. 63]. Producenci produktów ekologicznych posiadają coraz lepsze umiejętności sprawdzania jakości swoich produktów, zarówno w sposób bezpośredni, np. poprzez wygląd, zapach, jak i pośredni, poprzez: miejsce pochodzenia, markę, posiadany certyfikat.

⁹ Zob. przyp. 6.

Kolejnym systemem, występującym w ramach działania 132, jest Integrowana produkcja (IP). W analizowanych latach o pomoc w ramach tego systemu starało się 5,37% producentów rolnych (1602 wniosków). IP cieszyła się mniejszą popularnością wśród polskich rolników. Producenci rolni w IP opierają swoją produkcję na bazie dobrej jakości płodów rolnych, zważając na walory zdrowotne [Ustawa... 2004]. W Polsce produkcja w zakresie systemu IP często jest określana jako trudna (wymaga dużej wiedzy o danej uprawie, przestrzegania odpowiednich zasad). Produkty wytwarzane według zasad IP to produkty dobrej jakości w specjalnych cenach, gwarantujące ich producentom wyższe dochody na rynku, cieszące się wciąż małym zainteresowaniem.

Znikoma liczba beneficjentów (0,53%, co stanowiło 156 zainteresowanych) starała się uzyskać środki unijne w ramach ChNP-ChOG. W Polsce odnotowano brak zainteresowania systemem GTS oraz systemem Jakość-Tradycja. Można przypuszczać, iż polscy konsumenci, mimo rosnącego zainteresowania, wciąż nie są w pełni świadomi, które z produktów oferowanych w sklepach to wyroby regionalne lub tradycyjne, a sklepy i producenci nie pomagają w identyfikacji takich wyrobów potencjalnym nabywcom¹⁰. Ponadto działanie 132 nie było dotąd silnie promowane. Z uwagi na ten fakt, ARiMR dokłada obecnie starań, by działanie to stało się bardziej rozpoznawalne zarówno wśród producentów jak i konsumentów.

W 2009 roku, w układzie województw, największe zainteresowanie uczestnictwem w systemach jakości żywności wykazali producenci rolni z województw: mazowieckiego (9,13%), małopolskiego (18,51%), podlaskiego (10,85%), podkarpackiego (15,27%), świętokrzyskiego (7,70%), warmińsko-mazurskiego (6,15%), zachodniopomorskiego (6,71%) oraz lubelskiego (11,12%) (tab. 1). W kolejnych dwóch latach w tych województwach liczba osób ubiegających się o środki unijne w ramach produkcji ekologicznej zmniejszyła się o połowę. Na przykład: w województwie mazowieckim nastąpił spadek o 52,49% w 2010 roku i o 73,72% w 2011 roku, a w podlaskim o 49,31% w 2010 roku i 62,49% w 2011 roku (w stosunku do 2009 roku). Produkcja ekologicznej żywności była w tych województwach bardzo popularna.

Największe zainteresowanie wśród rolników ubiegających się o pomoc w produkcji ekologicznej wystąpiło w województwie małopolskim (3171 wniosków w 2009 roku). Największą aktywność w ramach Integrowanej produkcji wykazali rolnicy w województwach: lubelskim, łódzkim, małopolskim, mazowieckim, wielkopolskim oraz świętokrzyskim (tab. 1).

¹⁰ Często producenci rolni wytwarzający tradycyjną, regionalną i inną oryginalną żywność, chcąc promować swoje produkty, starają się, aby trafiły one do markowych sieci sklepów [O systemach jakości... 2011, s. 9]. Jednak żywność taka jest wciąż słabo rozpoznawana przez konsumentów, pomimo iż rolnicy oznaczają ją specjalnym logotypem informującym o tym, że dany produkt został wytworzony w oparciu o jeden z systemów jakości. Według Grębowiec [2010], tylko nieliczne polskie produkty zawierają widoczne i czytelne informacje o swoich specyficznych cechach związanych np. z pochodzeniem. Borowska [2009] potwierdza w swoich badaniach, że niektóre produkty są oznaczone symbolami europejskich i krajowych systemów jakościowych, ale ich rozpoznawalność wśród konsumentów jest bardzo niska. W sondzie konsumenckiej przeprowadzonej przez Borowską, której celem było ustalenie wiedzy konsumentów na temat europejskich certyfikatów, tylko 23% ankietowanych знаło symbol oznaczeń ChOG, ChNP i GTS.

Tabela 1. Uczestnictwo producentów rolnych w ramach działania 132 w Polsce, według województw i systemów jakości w latach 2009-2011

Table 1. Participation details of agricultural producers by voivodeship and systems of quality

Województwo Voivodeship	Produkcja ekologiczna Organic production			Integrowana produkcja Integrated production			ChNP-ChOG PDO-PGI		
	2009	2010	2011	2009	2010	2011	2009	2010	2011
Dolnośląskie	764	359	189	9	0	0	1	1	1
Kujawsko-pomorskie	217	95	78	23	0	2	0	0	0
Lubelskie	1 904	662	419	84	54	159	0	0	0
Lubuskie	424	208	147	0	7	0	0	0	0
Łódzkie	218	194	115	70	67	57	0	0	0
Małopolskie	3 171	923	296	31	41	18	2	3	4
Mazowieckie	1 564	743	411	144	281	353	0	21	11
Opolskie	67	22	16	9	8	9	2	0	0
Podkarpackie	2 615	599	258	3	2	2	0	0	0
Podlaskie	1 858	942	697	1	1	0	0	0	0
Pomorskie	329	189	118	4	1	1	0	18	7
Śląskie	217	61	39	12	2	2	1	4	0
Świętokrzyskie	1 318	447	233	19	15	18	0	49	22
Warmińsko-mazurskie	1 054	685	584	3	0	1	0	0	0
Wielkopolskie	256	170	96	12	6	69	1	2	0
Zachodniopomorskie	1 149	561	398	0	2	0	0	0	6
Łącznie Total	17 125	6 860	4 094	424	487	691	7	98	51

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych z ARiMR.
Source: own calculations based on data available from ARMA.

Największe zainteresowanie działaniem 132 w ramach ChNP-ChOG wykazali rolnicy z województw: świętokrzyskiego, mazowieckiego oraz pomorskiego. W 2010 i 2011 roku blisko 50% beneficjentów w ramach ChNP-ChOG pochodziło z województwa świętokrzyskiego, a około 21% z województwa mazowieckiego. Również beneficjenci z województwa pomorskiego chętniej niż w pozostałych województwach korzystali ze środków unijnych w ramach ChNP-ChOG (odpowiednio w programie wzięło udział: w 2010 roku – 18,36%, w 2011 roku – 13,72% rolników).

W województwach: opolskim, śląskim, kujawsko-pomorskim, wielkopolskim, pomorskim, łódzkim oraz lubuskim liczba złożonych wniosków nie przekroczyła 1000. Województwa te wykazały się najmniejszym zainteresowaniem w ubieganiu się o dotację unijną w ramach działania 132.

Dokonano również analizy uczestnictwa producentów rolnych w systemach jakości w ramach działania 132 z uwzględnieniem płci, formy prawnej wnioskodawcy oraz

podziału administracyjnego. Zauważono, że wśród producentów, składających wnioski o pomoc w ramach działania 132 w latach 2009-2011, dominowali mężczyźni (stanowiąc 73,04%). Powyższa sytuacja może być związana z wpisem do Ewidencji Producentów (EP), który dokonuje się w Biurach Powiatowych ARiMR¹¹. Kobiety ubiegające się o pomoc w ramach tego działania stanowiły 1/4 badanych, natomiast 1,03% stanowiły w tym przypadku osoby „nieokreślone”¹². Mając na uwadze formę prawną wnioskodawcy, zauważono, że bardzo duże zainteresowanie pozyskaniem środków unijnych wykazały osoby fizyczne. W Polsce odsetek osób fizycznych stanowił ponad 98,97%. Znikomy udział wykazały osoby prawne i jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej. Prawidłowość taka była zachowana w ciągu analizowanych lat. Biorąc pod uwagę podział administracyjny, w którym zamieszkiwali producenci rolni, stwierdzono, iż dominującą grupę producentów w kraju, w latach 2009-2011, stanowili wnioskodawcy zamieszkujący gminy wiejskie (62,76%), następnie gminy miejsko-wiejskie (26,15%) oraz gminy miejskie (10,94%). Pozostałą grupę stanowili producenci zamieszkujący np.: obszar wiejski w gminie miejsko-wiejskiej, delegaturę lub dzielnicę innej gminy miejskiej (łącznie 0,15% wnioskodawców).

PODSUMOWANIE

W latach 2009-2011 wnioski o pomoc w ramach działania 132 „Uczestnictwo rolników w systemach jakości żywności” PROW 2007-2013 złożyło 31 795 beneficjentów. Decyzję pozytywną otrzymało 29 837 producentów rolnych, co stanowi 93,84% w stosunku do ogółu przyjętych wniosków. Wystąpiły znaczne różnice w aktywności producentów rolnych w układzie województw. Najbardziej aktywni w pozyskiwaniu dofinansowania unijnego w ramach działania 132 byli rolnicy z województwa: mazowieckiego, małopolskiego, podlaskiego, podkarpackiego, świętokrzyskiego, warmińsko-mazurskiego, zachodniopomorskiego oraz lubelskiego.

Pomoc udzielana producentom rolnym starającym się o wdrożenie systemu jakości żywności miała różne postacie, przy czym jej wielkość zależała od systemu, w jakim uczestniczyli. Największe zainteresowanie wystąpiło w ramach produkcji ekologicznej, a najwięcej wniosków złożyli producenci rolni z województwa małopolskiego (4489). Stosunkowo dużą popularnością cieszył się krajowy system jakości Integrowana produkcja (1602 wnioski), szczególnie w województwach: lubelskim, łódzkim, małopolskim, mazowieckim, wielkopolskim oraz świętokrzyskim. Brak było zainteresowania systemem GTS oraz Jakość-Tradycja. Wśród beneficjentów ubiegających się o pomoc w analizowanym okresie dominowali mężczyźni. Duże zainteresowanie pozyskaniem unijnych środków wykazały osoby fizyczne, najczęściej zamieszkujący gminy wiejskie i miejsko-wiejskie.

¹¹ Beneficjent, który złożył poprawny wniosek o wpis do EP, otrzymuje numer identyfikujący jego gospodarstwo. W Polsce w głównej mierze mężczyźni starają się o taki numer, ponadto to oni są najczęściej posiadaczami gospodarstwa rolnego.

¹² W ramach terminu „nieokreślone” zalicza się grupy lub jednostki nie posiadające osobowości prawnej oraz osoby prawne.

LITERATURA

- Borowska A., 2009. Globalne trendy konsumpcji a żywność tradycyjna i regionalna. W: Koniunktura gospodarcza a funkcjonowanie rynków. Red. R. Żelazny. Wyd. AE, Katowice, 85-96.
- Charakterystyka poszczególnych oznaczeń we wspólnotowych systemach jakości żywności. Materiały szkoleniowe. 2009. MRiRW, Warszawa.
- Grębowiec M., 2010. Rola produktów tradycyjnych i regionalnych w podejmowaniu decyzji nabywczych przez konsumentów na rynku dóbr żywnościowych w Polsce. Zesz. Nauk. SGGW. Probl. Roln. Świat. 10, 2.
- Jakość, która się opłaca. 2012. www.arimr.gov.pl/aktualnosci/artykuly/jakosc-ktora-sie-oplaca-pieniadze-dla-rolnikow-produkujacych-zywnosc-wysokiej-jakosci.html [dostęp: 22.03.2012].
- Łuczka-Bakuła W., 2003. Cechy sensoryczne a jakość żywności. Pr. Nauk. AE Wroc. 1, 983, 531.
- O systemach jakości żywności. 2011. Wyd. Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinie, Kraków. PROW 2007-2013, 2007. Materiały informacyjno-promocyjne, Warszawa.
- Regulamin używania znaku jakościowego. 2008. Jakość-Tradycja. Warszawa.
- Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 22 stycznia 2008 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej w ramach działania „Uczestnictwo rolników w systemach jakości żywności” objętego PROW na lata 2007-2013. 2008. Dz. U. Nr 20, poz. 119.
- Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 lipca 2012 r. w sprawie nabywania uprawnień do wykonywania niektórych czynności związanych z oceną jakości handlowej artykułów rolno-spożywczych oraz dokumentowania tych czynności. 2012. Dz. U. Nr 0, poz. 902.
- Rozporządzenie Rady (WE) nr 509/2006 z dnia 20 marca 2006 r. w sprawie produktów rolnych i środków spożywczych będących gwarantowanymi tradycyjnymi specjalnościami. 2006. Dz. Urz. UE L 93 z 31.03.2006.
- Rozporządzenie Rady (WE) nr 510/2006 z dnia 20 marca 2006 r. w sprawie ochrony oznaczeń geograficznych i nazw pochodzenia produktów rolnych i środków spożywczych. 2006. Dz. Urz. UE L 93 z 31.03.2006.
- Rozporządzenie Rady (WE) nr 834/2007 z dnia 28 czerwca 2007 r. w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych i uchylające rozporządzenie (EWG) nr 2092/91. 2007. Dz. Urz. UE L 189/1 z 20.07.2007.
- Strategia rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa na lata 2007-2013. 2005. MRiRW, Warszawa.
- Uczestnictwo rolników w systemach jakości żywności. Materiały szkoleniowe. Oś pierwsza. 2009. Centrum Doradztwa Rolniczego w Poznaniu, Poznań.
- Uczestnictwo rolników w systemach jakości żywności. 2012. www.arimr.gov.pl/pomoc-unijna/prow-2007-2013/uczestnictwo-rolnikow-w-systemach-jakosci-zywnosci.html [dostęp: 22.03.2012].
- Ustawa z dnia 18 grudnia 2003 r. o ochronie roślin. 2004. Dz. U. Nr 11, poz. 94, art. 5.
- Wilk I., 2010. Konsument w koncepcji marketingu ekologicznego. Zesz. Nauk. Uniw. Szczec. 609. Problemy zarządzania, finansów i marketingu 16, 59-68.

GAINING UE FUNDS BY POLISH FARMERS FROM THE OPERATION 132 PROW 2007-2013

Summary. The purpose of the article was to analyse the activities of Polish farmers in program 132 Participation of farmers in food quality systems in 2009 to 2011. At European level, food quality schemes include Traditional Speciality Guaranteed, Protected Designation of Origin, Protected Geographical Indication and Organic production. On the national level, the accepted systems are as follows: Integrated production, Quality - Tradition, Quality Meat Program, Pork Quality System and Quality Assurances for Food Products. In Poland 31 795 applications were submitted by farmers under the schemes included in the 132nd in 2009-2011. There were differences in terms of farmers' activity by the regions. The subsidies provided to the farmers had different forms, but the amount of subsidy depended on the system in which they participated. Majority of farmers applied for Integrated Manufacturing and Organic production. There was no interest in Traditional Speciality Guaranteed and Quality-Tradition.

Key words: farmers, farm, RDP Programme, food quality systems

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 25.03.2013

Do cytowania – For citation: Goryńska-Goldmann E., Wojcieszak M., 2013. Pozyskiwanie środków unijnych przez producentów rolnych w Polsce w ramach działania 132 PROW 2007-2013. J. Agribus. Rural Dev. 1(27), 73-84.